

CONVIVIA NEOLATINA HUNGARICA 1.

CONVIVIA NEOLATINA HUNGARICA 1.

**Humanista történetírás és neolatin irodalom
a 15–18. századi Magyarországon**

Szerkesztette

Békés Enikő – Kasza Péter – Lengyel Réka

4/3544.

MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Irodalomtudományi Intézet
Budapest, 2015

MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Irodalomtudományi Intézet
Budapest, 2015

Egy közmonda lehetséges forrása Szerémi György Epistolájában

Szerémi György 16. század közepéről egyetlen kéziratban fennmaradt *Epistola de perditione regni Hungarorum* című műve valószínű kincseshányát jelent a közép- és neolódéstörténetészeknek.¹ Már régóta ismert tény ugyanis, hogy az *Epistola* jelentősége történeti adataiban keresendő. A munkának e szempontokat figyelembe vevő elemzésével közelebb juthatunk a korabeli plébániai iskolában végzett, ám a magas szintű humanista műveltséget nem elcsúszó réteg gondolkodásmódjához. Közismert dolog, hogy a humanisták előszeretettel színesítették műveiket különböző régebbi munkákból vett bölcsességekkel, szellemes szentenciákkal, és sokszor nem titkoltan csupán műveltségük csillogtatása végett tűzdeltek tele irományaikat, leveleiket ilyen, gyakran nem járt az adott mű valódi ismeretével – az idézetek sok esetben florile-hozmókba származtak –, mégis sokat elárul egy-egy szerző kultúrafelfogásáról az, hogy milyen jellegű idézeteket választ. Ez alapján Szerémi könnyen elhatárolható a humanista kortársaitól, hiszen idézetei elsősorban nem ókori profán munkákból és kisebb számban egyházatyáktól, hanem döntően a Szentírásból származnak. Mindezzel az *Epistola*ban szép számmal olvashatók közmondások latinul és magyarul. Külön figyelmet érdemelnének ezek a magyar nyelven lejegyzett, specifikusan magyar frázisológiai egységek, de jelen előadásomban csupán egyetlen latin nyelvű, ám kétféleképpen való bekerülésének lehetséges módjait kívánom bemutatni.

A latin szöveg vizsgálata közben két helyen is ugyanarra a meglehetősen obsz-cén mondatra figyeltem fel. Szapolyai János gyengekezdőségének és határozatlanságá-nak ábrázolására Szerémi mindkét esetben a következő közmondást használja: „*Sub*

¹ A kézirat az Országos Széchényi Könyvtárban Cod. Lat. 4020 jelzet alatt található: SZERÉMI György, *II. Lajos és János királyok hazai káplánja emlékirata Magyarországi romlásáról 1484–1543 (Latin címe: Epistola de perditione regni Hungarorum)*, ed. WENZEL Gusztáv, Pest, 1857 (Magyar Történelmi Emlékek, 1), 1–410.

² Cod. Lat. 4020 71^r = WENZEL, i. m., 222.

multi pastore lupus laniam caecat”³, azaz „Kényelmes pásztor alá gyapjút szarik a farkas”. Az Erdélyi–Juhász féle fordításban a fordítók a mondatot szemérmesebben, de rendkívül frappánsan „Gyapjút piszkol a farkas a tetlen pásztor alá” formában ültették át magyarra.⁴ A közmondásra rajtam kívül már Szádeczky Lajos is felhígyelt egy 1892-ben megjelent tanulmányában. Ő ezt még úgy értékelte, mint a szerző sajátos kifejezését a gyengeség ábrázolására, vagyis közmondásként feltehetőleg nem ismerte.⁵ Pedig ennek magyar nyelvű megfelelője már Kovács Pál 1794-ben megjelent, szólásokat és közmondásokat tartalmazó gyűjteményében is megtalálható.⁶ O. Nagy Gábor mutatott rá arra, hogy egy eredetileg latin nyelvű, de 1577-ben Kolozsvárra magyar fordításban kinyomtatott trüfa-gyűjtemény volt Faludi legfontosabb forrása.⁷ A latinul általában *Dialogus Salomonis et Marrophi* néven emlegetett műnek magyarul a kissé hosszúsú *Salamon királyjának, az Dávid király fiamnak Markalfjól való trejfa beszédeknek rövid Könyve* címet adták, és ebben többek között az általunk vizsgált mondat is szerepel ekképpen: „*Laggy pásztor előtt a farkas gyapjút szarik, de a kemény előtt nem.*”⁸

Az említett trüfa-gyűjteményben a Bibliából jól ismert Salamon király és az egyszerű, ámde ravasz Markalf nevű parasztember tréfás párbeszéde olvasható, ahol Markalf a józan paraszti észre támaszkodva rendre túljár a böcs király eszén. Noha a népkönyv legkorábbi változatai csak 15. századi másolatokból ismerjük, a történet maga már a késő ókorban is létezhetett. Erre következtethetünk Gelasius pápa 5. századból fennmaradt, tiltott könyveket tartalmazó listájából, ahol szerepel egy *Contra Iulianum Salomonis* című tétel.⁹ A középkorban a *Dialogus* ismertségének már jóval több bizonyítékát találjuk meg. A 9–10. századból ismert óangol nyelvű *Salomon and Saturn* című költeményben feltűnik a történetre való utalás, továbbá a *Dialogus* hatása Egbert von Lütich 10. században összeállított, *Fecunda ratio* című, iskolai használatra szánt szentenciagyűjteményében is kimutatható.¹⁰ Az ezredfordulót követően Türoszi Vilmos (1130 k–1186) is említést tesz a Jeruzsálemi Királyság történetét feldolgozó művében a nép körében akkor már jól ismert Markalfról, és annak Salamon királlyal folytatott párbeszédéről.¹¹ Vilmos még idézetet is hoz a *Dialogusból*, amely ráadásul szó szerint megegyezik a későbbiekben fennmaradt latin kéziratokból ismert szövegrészekkel. Ebből Ipolyi Arnold egy 1855-ben megjelent tanulmányá-

³ Cod. Lat. 4020 47^r, 52^r = WENZEL, i. m., 142; 161.

⁴ SZERÉMI György, *Magyarországi romlásáról*, ford. Erdélyi László, Juhász László, Bp., 1961.

⁵ SZÁDECZKY Lajos, *Szerémi György levele és emlékirata*, Bp., 1892, 77.

⁶ KOVÁCS Pál, *Magyar példák és Köz Mondások*, Győr, 1794, 25.

⁷ O. NAGY Gábor, *A magyar frázisológiai kutatások története*, Bp., 1977, 42–49; vö. Faludi Terenz költeményes maradványai, II. kötet, ed. Révai Miklós, Győr, 1787, 117–141.

⁸ A tanulmányhoz az eredeti nyomtatvány alapján készült újabb kiadást használtam. *Salamon és Markalf Histrória*, *Markalf meséje és ötven találós kérdés*, szerk. bev. LÉNGYEL Dénes, Bp., 1943, 21.

⁹ Ipolyi Arnold, *Salamon és Markalf*, Új Magyar Műzeum, 1855, 269.

¹⁰ EGBERT VON LÜTTICH, *Fecunda ratio*, ed. Ernst VOIGT, Halle, 1889, 41–42.

¹¹ Ipolyi, i. m., 268.

ban joggal következtetett arra, hogy ekkor már nagyjából abban a szerkezetben és azzal a szöveggel létezhetett a népkönyv, mint ahogyan a 15. századból fennmaradt kéziratokból ismerjük.¹²

Adataink szerint a 15. század második felében Magyarországon is biztosan ismerték a történetet. A Beldi-kódexben megtalálható a szöveg egy rövidebb latin nyelvű töredéke, a század végén, 1492-ben pedig Váradi Péter levelezésében is felbukkan a népkönyvre való utalás. Tinódi Lantos Sebestyén Szerémi *Epistolájával* egykorú költeményében pedig ugyancsak megjelenik Markalf alakja. Így nem meglepő, hogy Szemerékényi Ágnes *Szólások és közmondások* című modern gyűjteményében több elterjedt változatban is megtalálható e latin frazeológiai egység magyar megfelelője, amely tehát vitathatatlanul a magyar nyelvű közmondáskincsünk részét képezi.¹³

Ezek után a magyar változatot feltevére érdemes a latin variánst vizsgálat alá venni. Walter Benary 1914-ben elkészítette a szöveg kritikai kiadását, így könnyen kikérhető belőle a közmondás.¹⁴ A forrásokban így maradt ránk a mondat: *Malli bergario lupus lanam caecat*. Teljesen egyértelmű, hogy Szerémi *Epistolájában* és a *Diabogubán* ugyanarról a közmondásról van szó. A népkönyvben a *pastor* helyett használt *bergarius* szó arra utalhat, hogy a *Dialogus* fennmaradt szövegei francia nyelvrterületől származnak. Jóllehet úgy tűnik, hogy a Szerémi művében olvasható közmondás eredete Salamon és Markalf történetében található meg, a szembeutó különbségek miatt mégsem állíthatjuk, hogy ez képezte az *Epistola* közvetlen forrását. Ez irányú kétségeimet csak tovább növeli egy másik, 13. század eleji forrásunk, amelyben Szerémi szóhasználatához sokkal közelebb álló, sőt egy esetben a szöveget lezárnivala teljesen megegyező alak is található.

Alanus ab Insulis (1125/30 k.–1203) leggyakrabban *Liber parabolarum*ként emlegetett, 1202-ben elkészült munkájának fennmaradt változataiban háromféleképpen szerepel a Szerémi által is idézett közmondás: *Sub molli pastore capiti/rapii/cacat lanam lupus*. Látható, hogy mindhárom esetben teljesen azonos a közmondás, annak csupán az állítmánya változik. Mi lehet az oka a változatok létrejöttének? Alanus döntően nyomtatásban fennmaradt szövegvariánsai leginkább a *capit*, ritkábban a *rapii* állítmányt hozzák. A *cacat* változatot egyedül a Migne által kiadott *Patrologia Latina*ban találhatjuk meg, de ez nem más, mint a ciszterci szerzetes Carolus de Visch 1654-es antwerpeni kiadásának egyszerű újrayomása.¹⁵ Az állítmány eltérése Visch a szöveggel közléshez írt rövid bevezetőjében találjuk meg a választ. Állítása

¹² Uo., 269.

¹³ SZEMERÉKENYI Ágnes, *Szólások és közmondások*, Bp., 2009, 113.4.

¹⁴ *Salomon et Marcolfus. Kritischer Text mit Einleitung, Anmerkungen, Übersicht über die Sprüche, Namen und Wortverhältnisse*, ed. Walter BENARY, Heidelberg, 1914.

¹⁵ ALANI MAGNI DE INSULIS, *Liber parabolarum = Opera moralia parva et politica*, ed. Carolus de Visch, Antwerpen, 1653, 421–436.

szerint ugyanis a kiadása alapját képező nyomtatványok mellett felhasználta egy igen régi kéziratot is, és a szöveghez csatolt kritikai apparátusából az is kiderül, hogy a nyomtatványokban használt *capiti*-tal és *rapii*-tal szemben, e régebbi kéziratban található meg a *cacat* ige. Ebből tehát bizonyos, hogy mindenképpen létezett egy *cacat* igei tartalmazó változat is, vagyis nem kétséges a Salamon és Markalf dialógusában, illetve a *Liber parabolarum*ban található közmondás közti kapcsolat, mindössze annak módja kérdéses.

Véleményem szerint két lehetőség áll fenn. Először is elképzelhető, hogy a saját műve megírásakor Alanus közvetlenül felhasználta a *Dialogus* szövegét. A *bergario* és a *pastore* szavak különbözőségére lehetséges magyarázat, hogy Alanus a *Dialogus* egy olyan korábbi, ránk már nem maradt szövegváltozatát ismerte, amelyben még a *pastore* szó szerepelt, vagy a *bergario*-t önkényesen javította a közismertebb szóra. Sokkal valószínűbbnek tartom viszont a másik eshetőséget. Úgy gondolom ugyanis, hogy a Salamon és Markalf dialógusában olvasható frazeológiai egységek egy része ekkor már Európa-szerte önálló elterjedt, és a közmondások téthódítása már nem függött a leírt változattól, hanem természetükből fakadóan számos változatban verbális úton terjedtek. Ezt a felvételemet támasztja alá a 14. századi, angol nyelvű, *Vision of Piers Plowman* című költemény, amelynek egyik szövegváltozatában a Szerémi által használt közmondás szó szerint megtalálható (*Sub molli pastore lupus lanam caecat*).¹⁶ Ha a szerző konkrétan használta volna valamelyik fenti forrást, akkor felmerülhet a kérdés, hogy miért nem pontosan írta le azokat? Vagyis szerintem ez esetben is az író az általa ismert közmondást fejből vetette papírra, úgy, ahogyan ő maga is ismerte.

A *Liber parabolarum*ban olvasható variánsok állítmánybeli eltéréseire van kézenfekvő magyarázat. Amennyiben az eredeti szövegben *capiti* vagy *rapii* állt, akkor minden bizonnyal a másoló, ismervén az obszcén változatot, maga javította át az igeet a számárra helyesnek vélt formára. Mivel Alanus munkáját oktatási célokra használták, bármi is állt az autográf kéziratban, az obszcén hangvétel elkerülése végett a másolók többsége érthető módon a finomabb megfogalmazást részesítette előnyben. Ugyanezen okból a nyomdászok is a *capiti*, illetve *rapii* állítmányokat tartalmazó változatokat sokszorosították, így írásban ezek terjedtek el. Akárhogy is történt, Salamon és Markalf dialógusában található meg a közmondás magja, amely a 16. századra már minden bizonnyal számos változatban közzsájon forgott latinul.

Mindezek után számba kell vennem, hogy Szerémi honnan ismerte ezt a közmondást, és az hogyan kerülhetett bele az *Epistola* szövegébe? Hiába egyezik Szerémi idézte szó szerint a fenti források némelyikével, a feltett kérdésre nehéz határozott választ adni. Az *Epistola* egy lazán szerkesztett mű, a gördülékény, leginkább a korabeli hétköznapiokban használt vulgáris latinsághoz közel álló stílusából kitűnik, hogy Szerémi viszonylag gyorsan és többnyire emlékezetből dolgozott. A mű papírra vetése

¹⁶ Piers Plowman by William LANGLAND, *An edition of the C-text*, ed. Derek PEARSALL, University of California Press, 1978, 172.

közben nem igazán használt forrásokat, ami egyes idézeteinek pontatlanságából is kiutatható. Nem kell azt feltételeznünk tehát, hogy írás közben a vizsgált közmondást tartalmazó forrás valamelyike feltétlenül a keze ügyében volt. Noha a *Vision of Piers Plowman* költemény mondatával tökéletesen egyezik az *Epistolában* használt közmondás, mégis nagy biztonsággal kizárhatjuk a lehetséges források közül. Kétséges ugyanis, hogy Magyarországon bárki is ismerte volna a művet, főleg annak olyan szövegritűsát, amelyben szerepel a latin mondatunk. Az pedig semmiképpen sem reális, hogy Szerémi egy számára teljesen ismeretlen nyelven írt szöveget akár iskolás évei alatt, akár élete során bármikor is olvasott volna. Alapvetően tehát két lehetőség maradt: vagy korábban olvasta – akár iskolai tanulmányai során – a *Dialogum* vagy a *Liber parabolarum*, és onnan tanulta meg ezt a közmondást, vagy valaki másról szóban hallotta és jegyezte meg.

Amennyiben az első lehetőséget vizsgáljuk, és Alanus munkáját feltételezzük forrásnak, nem juthatunk biztos eredményre. Mészáros István kutatásaiból tudjuk, hogy a késő középkori és kora újkor iskolák tananyagában kiemelt szerepet kapott a latin nyelvű szentenciák memorizálása, és német nyelverterületen a *Liber parabolarum* is a kedvelt tankönyvek közé tartozott.¹⁷ Magyarországon azonban a fiatal növendékek első sorban a *Dicta Catonis* gyűjteményből tanultak, de persze nem kizárt, hogy egyes iskolákban más gyűjteményeket is használtak erre a célra, de arra nincs konkrét bizonyítékunk, hogy Magyarországon széles körben elterjedt volna a *Liber parabolarum*. A másik probléma Alanus művével az, hogy Szerémi iskolás évei idején, a 15–16. század fordulóján többször kinyomtatott szöveg kizárólag a *capit* és a *rabiti* ige használatával jelent meg. Nem zárható ki, hogy valahol Magyarországon is létezett *capit* állományt tartalmazó kézirati változat, de joggal feltételezhetem, hogy inkább a nyomtatott verziók nyújtott jelentős elterjedést arra enged következtetni, hogy Szerémi nem az iskolai szentencia-memorizálás során ismerte meg a közmondást, mert ez esetben furcsa lenne a különbség.

Jóval valószínűbbnek tűnik számomra, hogy Szerémi a személyes ismerettségéhez tartozó személyek egyikétől hallotta a közmondást. A fent elmondottak alapján már érveltem amellett, hogy a mondat latin nyelvű változata széles körben ismert volt Európában. Magyarországon esetében viszont nem kerülhet meg két fontos kérdés. Egyrészt, hogy a közmondást a 16. század első felében elsősorban milyen nyelven ismerték, másrészt pedig, hogy milyen kulturális közegben számított elterjedte nek? O. Nagy Gábor a már említett tanulmányában kíséreltetett az első kérdés megválaszolására. Ő elképzelhetőnek tartotta, hogy a közmondást magyarul használták, már a magyar nyelvű fordítást megelőző időkből is.¹⁸ Álláspontjának alátámasztásként Heltai Gáspár 1575-ben megjelentetett *Könyvékhát*-át idézte, ahol is elő-

fordul a „*lágý páztor*” kifejezés abban az értelemben, ahogyan a közmondásban is használatos.¹⁹ Véleményem szerint azonban ez még nem bizonyítja, hogy a közmondás már a magyar ajkakon is elterjedt volt. Nem szabad elfelejtenünk, hogy mindössze két évvel később éppen Heltai nyomdájából került ki a Salamon és Markalf diástanulmányában pedig hathatósan érvel amellett, hogy nagy valószínűséggel maga Heltai készítette 1574 vége felé a fordítást.²⁰ Ezért mindössze csak azt látom bizonyíthatnak, hogy Heltai és környezete ismerte a közmondást, de nem feltétlenül magyarral, hanem németül – hiszen a fordítás minden bizonnyal e nyelvből készült –, illetve latinul. Úgy tűnik, hogy Heltai csupán felhasználta a számára tetszetős „*lágý páztor*” szókapcsolatot a saját krónikájában. Az *Epistola* szöveghelye is közvetve éppen a magyar elterjedés ellen szól. Szerémi ugyanis az általa magyarul ismert közmondásokat magyarul írta le, ám ezt a frazeológiai egységet latinul vetette papírra. Ez inkább azt mutatja számomra, hogy ő maga sem magyarul, hanem inkább latinul hallotta és jegyezte meg a mondatot.

Ezek után lehet már következtetni, hogy Szerémi korában mennyire széles körben, és milyen kulturális közegben terjedt el a közmondás? Mivel az eddigi adataink szerint Szerémi működésének idején inkább csak latinul ismerték, kézenfekvő, hogy a műveltebb, de a latin nyelvet minimum jól értő réteg körében számított elterjedne. Ezzel pedig már könnyen belátható, hogy hogyan juthatott Szerémi fülébe. Utári káplánként személyes ismeretség fűzte a legtöbb, külföldi egyetemetet is megjáró művelt humanistához, akik között nyilván akadnak olyanok, akik olvasták valamelyik említett műben a közmondást, vagy tanulmányaik során hallották valakitől, és szóban tovább terjesztették. Szerémi e közegben forgolódva nagy eséllyel hallhatott ilyen élő szó megjegyzéseket, és amelyek tetszetek neki, azokat meg is jegyezte. Valószínűleg ez a helyzet a vizsgált közmondásunkkal is, amit később be is illesztett az *Epistola*-ba. Mindenesetre azt gondolom, hogy az alsóbb néprétegek felé való terjedésének ekkor még a nyelvi tényezők gátat szabtak, szélesebb anyanyelvi ismertsége csak a magyar nyelvű fordítás megjelenése utánra tehető.

Úgy vélem, hogy a bizonytalanságok ellenére nem volt teljesen eredménytelen a vizsgálódásom. Az eddigi ismeretek alapján határozottan állíthatom, hogy a magyar közmondáskincs részét képező „*Lágý páztor előtt a farkas gyapjút szarja*” frazeológiai egység – igaz még csak latin nyelven – a magyarországi irodalomban először Szerémi György *Epistolájában* jelenik meg. A közmondás gyökere a középkorban népszerű, Salamon és Markalf párbeszédét tartalmazó trüfa-gyűjteményben lelhető fel, de a középkor folyamán egész Nyugat- és Közép-Európában ismertté vált, és nemcsak írott formában, hanem szóban is számos változatban terjedt. Arra viszont nincs elég bizonyítékunk, hogy a magyar fordítás megjelenése előtt a közmondás magyar megfelelője

¹⁷ Mészáros István, *A Szekeli-kódex és a XV. század végén sárospataki iskola*, Bp., 1972., 39.

¹⁸ O. Nagy, i. m., 48.

¹⁹ Heltai Gáspár, *Könyvek a magyarok dolgaival*, szerk. Kulcsár Margit, 1981., 436.

²⁰ Ferenczi Zoltán, *A „Salamon és Markalf” című népkönyv kiadásairól*, MKSz., 20 (1896), 52–60.

kialakult a nyelvünkben. Az *Epistola* latin változata is inkább azt támasztja alá, hogy a nép közötti terjedésének alapja a Helai nyomdájából kikerülő magyar fordítás terem-
tette meg, addig legfeljebb csak rögzített szövegeket fordítottak. Sajnos arra sem lehet biztos választ adni, hogy Szerémi esetében a vizsgált közmondás közvetlenül a fent említett forrásokból származik, de szinte biztosnak látszik, hogy a közmondások gyakori terjedésének megfelelően azt csupán hallotta valakitől, majd művének papírra vetésekor emlékezetből írta le.

Turcissare – Verancsis Antal török-kepe

Verancsics Antal (Antonius Verantius, Antun Vrančić, 1504–1573) pécsi, később egri püspök, majd esztergomi érsek, I. Ferdinánd, majd II. (I.) Miksa király isztrambuli orátora, azaz főtárgyalója már követségéi előtt is „testközelbe került” az oszmán világgal, hiszen a Balkánon, a dalmár tengerparton, Šibenikben (olaszul: Sebenico) született, ahová családja a török elől menekült az 1482-ben török uralom alá került Boszniából. Apja, Franjo Vrančić 1482-ben már a városban születik, kereskedőként tekintélyes patricius lesz,¹ és a közeli Trogirból (Tria) választ feleséget, Statileo (Statilć) Margitot, Statileo János (†1542) későbbi erdélyi püspök testvérét. Unokatestvérük volt Petrus Berislavus (Petar Berislavić, Beriszló Péter, 1445 k.–1520) későbbi horvát bán és veszprémi püspök, így Verancsicsnak mind Statileo, mind Beriszló a nagybátyja volt.²

Beritszló a Magyar Királyságban építette világi, egyházi és katonai karrierjét, és a török elleni balkáni harcok egyik jeles hadvezéréként halt meg.³ Ivan Tomko Marnavíć/Marnavich (1579–1637) 1620-ban élettrajzot jelentett meg róla,⁴ részben Veranecsis Antrától származó adatok alapján,⁵ amely plasztikusan tárja elénk a Statilio-

43. Ivan Kukuljević SACKINSKI, *Glasoviti hrvati proših vijekova: niz životopisa*, Zagreb, Matice hrvatske, 1886.

² Lőkös István, *Croatobungarica: hrvatsko-madžarske književnopoljske teme*, Zagreb, Matica hrvatska, 2008, 38.

³ A Magyar Királyságbán karriert befutott horvát humanistákról bővebben: Michael Boro PETROVICH, *The Croatian humanists: cosmopolites or patriots?*, Journal of Croatian Studies – Annual Review of the Croatian Academy of America, 20 (1979), 17–36.

⁴ Academy of America, 20 (1717), 1–50.
Vita Petri Bersilavi Bosnensis, episcopi Vespriensis, Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae, Bosnaeque huius etc.
Joanne Tomco Marnatich Bosnensi, Venetiis, Apud E. Deuchinum, 1620. Sövége megjelent: *Venacensis*
Antal m. kir. helytartó, esztorgomi érsek összes munkái, szerk. SZALAY László–WENZEL Gusztáv, I–XII, Pest,
 Eggenberger Ferdinand, 1857–1875 (Monumenta Hungariae Historica II, Scriptores MHHS 2-6, 9–10,
 19–20, 25–26, 32), III (MHHS 4), 219–281.

⁵ [«[e]iusdem Petri [Berislavi] res gestas ex diversis authoribus, imprimis vero ex Joannis Scitlii Transylvani episcopi, Nicolai item Scitlii, necnon Antonii Veranii Strigoniensis archiepiscopi, aliisque eorum temporum scriptoribus capitum excerptas tenerem [...]» (Joannes Tomko Marnavich levele Georgius Drakovich apáthoz. 1621. aug. 1.); «Habeo totius huiusce rei fidos ad posteritatem testes, litteras sororis eiusdem Petri, post ejus obitum ad Antonium Verancium transmissas, eo ipso annulo, qui penas me est, obsignatas» (Vita Petri Berislavi [...] Joanne Tomco Marnavich Bosnensi). *Percinctici Antal összes munkái*, i. m., 220, 227.